

History 10th Class

I. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ: Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Η χώρα

Αίγυπτος ονομαζόταν από τους Αρχαίους Έλληνες το βορειοανατολικό τμήμα της Αφρικής, το οποίο διαρρέει ο ποταμός Νείλος.

Το ποτάμι αυτό έκανε τη γη γόνιμη, διότι κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού πλημμύριζε και μετά την απομάκρυνση των νερών άφηνε ένα στρώμα λάσπης που έκανε τη γη εύφορη.

(Ηρόδοτος: Αίγυπτος → **δώρο του Νείλου**)

Στα νότια της χώρας υπήρχαν μόνο όγκοι βράχων, τα δάση σπάνιζαν και γι' αυτό έλειπε η ξυλεία. Οι όχθες του Νείλου ήταν γεμάτες από καλάμια, λωτούς και παπύρους, όπου φώλιαζε πλήθος πουλιών.

Χωρισμένη σε δύο τμήματα: α) η **Άνω Αίγυπτος** → νότιο και ορεινό τμήμα

β) η **Κάτω Αίγυπτος** → βόρειο και πεδινό τμήμα
(Δέλτα του Νείλου, Μεσόγειος θάλασσα)

Στο τμήμα αυτό εντοπίζεται το πιο ευάλωτο σημείο, η χερσόνησος του Σινά, μέσω της οποίας εξασφαλιζόταν η επαφή με τους άλλους λαούς της ΕΑ.

Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση

Η ζωή στην Αίγυπτο ήταν άμεσα συνδεδεμένη με το Νείλο και τις πλημμύρες του.

Ασχολίες: **γεωργία** (κριθάρι, σιτάρι, λινάρι, πάπυρος, λωτοί, οπωροκηπευτικά), **αλιεία** και **κτηνοτροφία**. Η συστηματική οργάνωση της ήταν υπό την επίβλεψη του κράτους – φαραώ. Σε επίπεδο οικογενειακής παραγωγής κατασκευαζόταν ένα είδος μπίρας από τη ζύμωση κριθαρένιου ψωμιού.

- **οικοδόμηση μεγάλων αρχιτεκτονικών έργων** (ναών, ανακτόρων, ταφικών μνημείων)
- **τεχνικές ειδικότητες** για την κατασκευή των έργων (μεταλλουργών, ξυλουργών, κεραμοποιών, ναυπηγών, αρχιτεκτόνων κλπ.)
- **εξαγωγή πρώτων υλών** (δημητριακών, παπύρου, χρυσού) και εισαγωγή υλών που έλειπαν από τη χώρα όπως ξυλείας, χαλκού και αργύρου.
- **οργάνωση διοίκησης** με μορφωμένους πολίτες – στρατιωτικούς:
 - ✗ οι ιερείς για την κάλυψη των αναγκών ενός θεοκρατικού κράτους
 - ✗ οι γραφείς που γνώριζαν τη δύσκολη ιερογλυφική γραφή για τη λειτουργία της κρατικής μηχανής, και
 - ✗ οι επαγγελματίες στρατιωτικοί για τη διατήρηση και την ανάπτυξη της αυτοκρατορίας.

History 10th Class

α) Φαραώ: ισόθεος, ταυτιζόμενος με το κράτος και απροσπéλαστος στους υπηκόους του. Η θέλησή του αποτελούσε νόμο.

β) Επαγγελματίες στρατιωτικοί: κληρονομικό επάγγελμα, παραχώρηση εδαφών από τον φαραώ.

γ) ελεύθεροι πολίτες: πλειοψηφία – σκληρή εργασία για το μεγαλείο του φαραώ.

δ) δούλοι: αιχμάλωτοι πολέμων ή αντικείμενο αγοραπωλησίας. Έκαναν όλες τις βαριές εργασίες.

Πολιτική οργάνωση

Ο ρόλος της θρησκείας στη ζωή των Αιγυπτίων ήταν καθοριστικός. Σε καμία περίπτωση δεν μειωνόταν η θεϊκή υπόσταση του φαραώ, δεδομένου ότι οι θεοί παρουσιάζονταν με ανθρώπινες ιδιότητες στους αιγυπτιακούς μύθους. Η οργάνωση είχε χαρακτήρα **θεοκρατικό**.

Ο πολιτισμός

Θρησκεία: Η κάθε πόλη-κράτος είχε το δικό της θεό-προστάτη. Ωστόσο, η **πολυθεΐα** χαρακτηρίζει τους Αιγυπτίους. Οι θεοί τους έχουν ανθρώπινο σώμα και κεφάλι ζώου. Ο μεγαλύτερος θεός είναι ο Ρα = ήλιος, τον οποίο εκπροσωπεί στη γη ο φαραώ. Δημοφιλέστεροι θεοί: Ίσις, Όσιρις, Ώρος.

Οι κακουχίες και η κοπιαστική καθημερινότητα οδήγησαν τους Αιγυπτίους στη πίστη της μεταθανάτιας ζωής αν δεν καταστρεφόταν το σώμα του νεκρού. Για αυτό και ταρίχευαν τους νεκρούς τους και τους έθαβαν σε ταφικά μνημεία με όλα τα σκεύη που τους ήταν απαραίτητα στη **μεταθανάτια ζωή**.

History 10th Class

Γραφή: Για τη γνώση της ιστορίας της Αιγύπτου καθοριστική ήταν η αποκρυπτογράφηση των ιερογλυφικών (→ χαρακτήρες-σύμβολα). Η δυσκολία στην απόδοση και την εκμάθηση της ιερογλυφικής γραφής προϋπέθετε ειδικευση και συνεχή ενασχόληση.

Ένας απλός πολίτης είχε τη δυνατότητα να εκπαιδευτεί ως **γραφέας** και να ακολουθήσει σταδιοδρομία δημοσίου υπαλλήλου, γεγονός που του προσέδιδε κύρος. Οι γραφείς κατέγραψαν τα έργα και τη δράση των φαραώ σε παπύρους. Το 1822 ο **Champollion** αποκρυπτογραφεί τα ιερογλυφικά μελετώντας τη στήλη της Ροζέτας.

Γράμματα: Τα κείμενα λογοτεχνικού περιεχομένου είναι λίγα εξαιτίας της δυσκολίας της γραφής που δεν άφησε το περιθώριο να εκφραστούν γραπτώς πολλοί άνθρωποι. Όσα διατηρήθηκαν είναι **ποιήματα θρησκευτικού και λυρικού περιεχομένου** αλλά και **λαϊκές διηγήσεις**.

Επιστήμες: Η παρακολούθηση των πλημμυρών Νείλου και της κίνησης των αστερών έδωσε την ευκαιρία ανάπτυξης **αστρονομικών γνώσεων**, όπως είναι η καθιέρωση του ημερολογίου των 365 ημερών, ο χωρισμός του έτους σε μήνες και εβδομάδες αλλά και ο προσδιορισμός της ώρας βάσει της ηλιακής σκιάς. (**αστρονομία**)

Η ανάγκη μέτρησης των καλλιεργήσιμων εκτάσεων γης συνέβαλε στην ανάπτυξη της πρακτικής **γεωμετρίας**. Οι **μαθηματικές γνώσεις** ήταν εξελιγμένες λόγω της κατασκευής πυραμίδων. (γεωμετρία)

Η ταρίχευση των νεκρών βοήθησε στην απόκτηση γνώσεων **ανατομίας** και **ιατρικής**. Η φήμη των γιατρών της Αιγύπτου ήταν μεγάλη και διαδεδομένη ακόμα και στον ελληνικό κόσμο.

Τέχνες: Αρχιτεκτονική, γλυπτική και ζωγραφική στην υπηρεσία των φαραώ. Σκοπός των καλλιτεχνών ήταν να προβάλουν τη ζωή και τη δράση των φαραώ. Πολλά έργα μικροτεχνίας κατασκευασμένα από μέταλλα και λίθους συμπληρώνουν τις γνώσεις μας για τις καλλιτεχνικές επιλογές.

II. ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ: Ο ΜΥΚΗΝΑΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ (1600-1100πΧ)

Η χώρα

Είναι ο πρώτος μεγάλος ελληνικός πολιτισμός, ονομάστηκε μυκηναϊκός από την πολύχρυσο Μυκήνη, το σπουδαιότερο κέντρο του. Ήταν δημιούργημα ελληνικών φύλων γνωστών με ποικίλα ονόματα όπως: Αχαιοί, Δαναοί, Ίωνες, Αργεῖοι, Αιολείς κλπ. Επηρεάστηκε από τον κυκλαδικό και τον μινωικό πολιτισμό. Στην περίοδο ακμής εξαπλώθηκε στα νησιά του Αιγαίου, την Κρήτη, στις ακτές της Μ. Ασίας, στην Κύπρο και στις ανατολικές ακτές της Μεσογείου. Σπουδαιότερα κέντρα ήταν:

Μυκήνες, Άργος, Τίρυνθα, Πύλος, Αμύκλες, Ορχομενός, Θήβα, Γλας, Αθήνα, Ελευσίνα, Μαραθώνας και Ιωλκός.

Η ίδρυση των κέντρων συνδυαζόταν στις περισσότερες περιπτώσεις με την κατασκευή ανακτόρου και ισχυρής οχύρωσης.

History 10th Class

Οι πηγές

Τις πρώτες πληροφορίες για τον μυκηναϊκό κόσμο τις πήραμε από τα **ομηρικά έπη** και την **αρχαιολογική έρευνα**. Οι ερευνητές πίστευαν ότι τα έπη ήταν δημιουργήματα φαντασίας του Ομήρου. Οι διηγήσεις του απέκτησαν ιστορική υπόσταση όταν ο **Ερίκος Σλήμαν** έκανε τις πρώτες ανασκαφές στις Μυκήνες (**1876**).

Αποκορύφωμα όλων των ερευνών που αφορούν τον μυκηναϊκό πολιτισμό ήταν η **αποκρυπτογράφηση της γραμμικής Β'** από τον **M. Ventris και τον J. Chadwick (1952)**. Η ανάγνωση των πινακίδων που βρέθηκαν στην Πύλο, στην Κνωσό, στις Μυκήνες και στη Θήβα έδειξε ότι η γραμμική Β' είναι συλλαβική γραφή. Αποδείχθηκε ότι τα σύμβολά της αποδίδουν λέξεις της ελληνικής γλώσσας. Έχουν διαβαστεί ονόματα θεών και ανθρώπων που μας είναι ήδη γνωστά από τα έπη.

!!! Οι πινακίδες μέχρι σήμερα δεν μας έχουν δώσει ένα συνεχές κείμενο !!!

Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση

Μια σειρά από μέγαρα, οικοδομημένα σε οχυρωμένες ακροπόλεις, επιβεβαιώνουν την οικονομική ανάπτυξη του μυκηναϊκού κόσμου, τα οποία ήταν και επίκεντρο των οικονομικών δραστηριοτήτων. Ο λαός ασχολούταν με τη γεωργία και τη κτηνοτροφία.

Υπήρχαν πολλοί ειδικευμένοι τεχνίτες (κεραμουργοί, ξυλουργοί, χαλκουργοί, ιατροί κλπ.) Πολυπληθείς ήταν επίσης οι έμποροι και οι ναυτικοί.

Όσον αφορά την κοινωνική ιεραρχία:

- ✓ Ιδιαίτερη θέση κατείχαν οι **ιερείς** και ο **στρατός**, που αποτελούνταν από επαγγελματίες στρατιώτες.
- ✓ Ο ηγεμόνας κάθε ανακτόρου διαχειριζόταν τον πλούτο της περιοχής την οποία εξουσίαζε (πολιτικός και στρατιωτικός αρχηγός με δικαστική και θρησκευτική εξουσία).
- ✓ Δεν υπάρχουν ενδείξεις για την ύπαρξη θεοκρατικής οργάνωσης.
- ✓ Στη βάση της κοινωνικής πυραμίδας βρίσκονταν οι **δούλοι** → υπηρέτες που εργάζονταν για τον ηγεμόνα, τους αξιωματούχους, τους ιερείς και τους πολίτες.

απουσία οργάνωσης ενός ενιαίου κράτους → η χώρα πρέπει να ήταν χωρισμένη σε « ομοσπονδιακά » κράτη

Οι πληροφορίες που λάβαμε από πινακίδες του ανακτόρου της Πύλου:

- Ανώτατος άρχοντας → **άνακτας**, από τον οποίο πήγαζε κάθε εξουσία.
- Υποτελείς σε αυτόν: τοπικοί άρχοντες, διοικητές περιφερειών > **λααγέτας**
- Στην τάξη των ευγενών αναφέρονται οι **επέτες** → ακόλουθοι
- Σημαντικά πρόσωπα στην περιφερειακή διοίκηση ήταν οι **τελεστής**.
- Λιγότερο τιμητικός ήταν ο **βασιλεύς** → επικεφαλής οποιασδήποτε ομάδας (στα ομηρικά έπη δηλώνει τον ανώτατο άρχοντα)

History 10th Class

Η εξάπλωση

Κύρια πηγή πλούτου και ανάπτυξης του μυκηναϊκού κόσμου ήταν το **εμπόριο**. Τα ανασκαφικά δεδομένα αποδεικνύουν την ύπαρξη μυκηναϊκών εγκαταστάσεων σ' όλο το Αιγαίο.

Ίδρυσαν μυκηναϊκή παροικία στη φοινικική πόλη Ουγκαρίτ > επέκτειναν τα εμπορικές δραστηριότητες στην Παλαιστίνη και την Αίγυπτο. Είναι βέβαιο ότι οι Μυκηναίοι επεκτάθηκαν και προς την δυτική Μεσόγειο, καθώς **προϊόντα** τους έχουν βρεθεί στην **ιταλική χερσόνησο**, τη Σικελία, τη Σαρδηνία και την Ισπανία.

Τρωική εκστρατεία (1184 πΧ. > κρίση μυκηναϊκού κόσμου) ≠ (τέλος 13^{ου} αι. πΧ. όταν οι Μυκηναίοι βρίσκονταν στο απόγειο της δύναμης τους.

Έλλειψη μυκηναϊκής εγκατάστασης → επιστροφή Ελλήνων για τις πατρίδες τους, οι οποίοι είχαν ήδη συνειδητοποιήσει από την αρχαιότητα τον **πανελλήνιο χαρακτήρα** της τρωικής εκστρατείας.

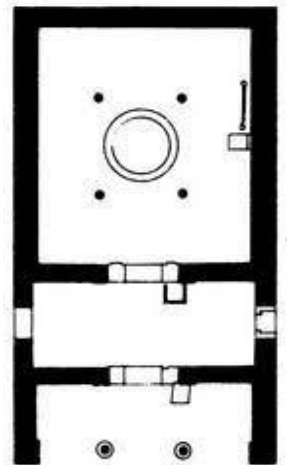
Ο πολιτισμός

- ⇒ **Κοινή γλώσσα:** είναι η πρώιμη μορφή της ελληνικής γλώσσας που μαρτυρείται ανάγνωση πινακίδων γραμμικής Β' γραφής.
- ⇒ **Κοινές θρησκευτικές δοξασίες:** πρώτες λατρείες, ονόματα θεοτήτων > συνέθεσαν το ελληνικό ολυμπιακό πάνθεον.
- ⇒ **Ομοιομορφία:** τα έργα τέχνης, ο πολεμικός εξοπλισμός, η ενδυμασία και ο καλλωπισμός τους παρουσιάζουν ομοιομορφία.

Δείγματα της **μυκηναϊκής αρχιτεκτονικής** είναι οι οχυρωμένες ακροπόλεις με τα ανάκτορα και οι ταφικές κατασκευές.

Τα ανάκτορα οικοδομούνταν σε επιλεγμένες θέσεις που περιβάλλονταν με ισχυρά τείχη. Πυρήνας του → **μέγαρο**, ορθογώνιο οικοδόμημα που διακρίνεται σε:

- **ανοικτό χώρο** μπροστά που επικοινωνεί με μια μεγάλη αυλή
- **προθάλαμο**
- **κυρίως μέγαρο** με μεγάλη εστία στο κέντρο και τέσσερις κίονες γύρω του. (δεξιά > ο θρόνος)

Από τις ταφικές κατασκευές, οι **θολωτοί τάφοι** ήταν το σημαντικότερο επίτευγμα της μυκηναϊκής αρχιτεκτονικής. Διαμορφώνεται από έναν θάλαμο σε σχήμα κυψέλης, σε μια πλευρά του ανοιγόταν είσοδος που οδηγούσε μακρύς δρόμος με κτιστές τις πλευρές του. Η είσοδος έκλεινε με ξύλινη πόρτα. Μετά την ταφή, όλον ο χώρος καλυπτόταν με χώμα. Το σπουδαιότερο δείγμα θολωτού τάφου → **«θησαυρός του Ατρέως»**.

History 10th Class

Οι **τοιχογραφίες** που διακοσμούσαν τα ανάκτορα υποδηλώνουν εργασία έμπειρων καλλιτεχνών > μινωική επιρροή (απεικόνιση πολεμικών ή σκηνών κυνηγιού). Το 12^ο αι. πΧ τα φυτικά και τα ζωικά θέματα σχηματοποιήθηκαν, έχασαν την υπόστασή τους και έγιναν απλά διακοσμητικά σχέδια. Ο τρόπος ζωής και οι αντιλήψεις των Μυκηναίων επηρέασε την αισθητική και το μυκηναϊκό καλλιτεχνικό ύφος.

II. ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ: Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (1100-323πΧ)

Οι συνεχείς μετακινήσεις των ελληνικών φύλων – Αχαιοί, Δαναοί, Ίωνες, Αργείοι – αποτέλεσαν μια μεταβατική εποχή. Κύρια πηγή πληροφοριών: η αρχαιολογική έρευνα και τα ομηρικά έπη. Γι' αυτό τον λόγο, οι ερευνητές την ονομάζουν **ομηρική εποχή**. Έχει χαρακτηριστεί και ως **ελληνικός μεσαίωνας** ή **σκοτεινοί χρόνοι**, διότι παλιότερα τη θεωρούσαν εποχή παρακμής και οι γνώσεις μας για αυτήν ήταν περιορισμένες.

Σήμερα, όμως, η ιστορική έρευνα μιλάει για μια **περίοδο ανασυγκρότησης**, στην οποία τέθηκαν τα θεμέλια του ελληνικού πολιτισμού.

Α' ελληνικός αποικισμός (11^{ος} – 9^{ος} αι. πΧ)

Πρόκειται για τη μετανάστευση των ελληνικών φύλων (από τον 11^ο έως τον 9^ο αι. πΧ) τους τα νησιά του Αιγαίου και από εκεί στα παράλια τους Μ. Ασίας.

ΑΙΟΛΕΙΣ	ΙΩΝΕΣ	ΔΩΡΙΕΙΣ
Ελληνικά φύλα που μιλούσαν την αιολική διάλεκτο μετακινήθηκαν από τη Θεσσαλία τους το βορειοανατολικό Αιγαίο και εγκαταστάθηκαν στα νησιά Τένεδο και Λέσβο και στα απέναντι παράλια τους Μ. Ασίας στη περιοχή που ονομάστηκε Αιολίς .	Από την βορειοανατολική Πελοπόννησο, την Αττική και την Εύβοια μετακινήθηκαν τους τη Σάμο, τη Χίο, και τους απέναντι Ακτές τους Μ. Ασίας, όπου ίδρυσαν δώδεκα πόλεις, οι οποίες συγκρότησαν θρησκευτική ένωση, το Πανιώνιο, με κέντρο το ιερό του Ποσειδώνα, στην Ιωνία .	Δεν μετακινήθηκαν ως προσφυγικές ομάδες. Πρόκειται για τους πρώτες δωρικές ομάδες που γνώριζαν τη θάλασσα. Μετακινήθηκαν από τη Λακωνία, την Επίδαυρο, την Τροιζήνα και εγκαταστάθηκαν στη Μήλο, τη Θήρα, την Κρήτη, τη Κω, τη Ρόδο, και τους νοτιοδυτικές ακτές τους Μ. Ασίας. Οι πόλεις Ιαλυσός, Αλικαρνασός, Κάμιρος, Λίνδος, Κνίδος, Κω συγκρότησαν θρησκευτική ένωση, τη δωρική εξάπολη , με κέντρο το ιερό του Απόλλωνα.

Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση

α) Οικονομία:

Κύρια πηγή οικονομικής ανάπτυξης ήταν η **γη**. Η παραγωγή στηριζόταν σε μια μορφή **κλειστής αγροτικής οικονομίας**. Τα μέλη κάθε οικογένειας συγκροτούσαν έναν **οίκο** και επιτελούσαν τις παραγωγικές εργασίες.

- Δεν υπήρχαν περιθώρια εργασιακής ειδίκευσης σε μεγάλη κλίμακα → δεν υπήρχε βιοτεχνική ανάπτυξη.
- Ο οίκος και ό,τι παράγεται εντός αυτού καλύπτει τις ανάγκες των μελών της κοινωνίας.
- Τα γεωργικά και κτηνοτροφικά παραγόμενα προϊόντα καταναλώνονται μέσα στον οίκο.

History 10th Class

- Έλλειψη αγαθών → τρόποι αναπλήρωσης τους με:
 - α) περιορισμένο ανταλλακτικό εμπόριο
 - β) ανταλλαγή δώρων
 - γ) πόλεμος
 - δ) πειρατεία

Μέτρα αξιολόγησης ανταλλασσόμενων αγαθών: βόδι, δέρματα ζώων, μέταλλα, δούλοι

β) Κοινωνία:

οίκος → μονάδα κοινωνικής συγκρότησης, όπου ζούσαν και πολλοί άνθρωποι που δεν είχαν άμεσους συγγενικούς δεσμούς με τους ευγενείς.

- 1) **Άριστοι** (ευγενείς):
 - α) μέλη του οίκου που συνδέονταν με συγγενικούς δεσμούς
 - β) κάτοχοι της γης
 - γ) με οικονομική ισχύ
- 2) **Πλήθος**:
 - α) πολυάριθμη κοινωνική ομάδα
 - β) χωρίς άμεσους συγγενικούς δεσμούς με τους ευγενείς
- 3) **Δημιουργοί**:
 - α) οικονομικά εξαρτώμενοι από τους οίκους μιας ευρύτερης περιοχής
 - β) ειδικευμένοι εργάτες (πχ. ξυλουργοί, χαλκουργοί, αγγειοπλάστες κλπ.)
- 4) **Δούλοι**:
 - α) περιουσιακό στοιχείο του οίκου
 - β) από πολέμους ή πειρατεία

γ) Πολιτική οργάνωση:

Οι πρώτες ελληνικές κοινωνίες: **κράτη φυλετικά**

Φυλετικό κράτος τους μπορούσε να προκύψει από τη διάσπαση τους φύλου ή από την ένωση περισσότερων φύλων του ίδιου φύλου.

Φυλετικοί αρχηγοί (εξελίχθηκαν) → **κληρονομικοί βασιλείς**

- 1) **Ο βασιλιάς**:
 - α) αρχηγός του στρατού
 - β) κυβερνήτης με θρησκευτική και δικαστική εξουσία
- 2) **Η βουλή των γερόντων**:
 - α) αρχηγοί των ισχυρών γενών, συμβούλιο του βασιλιά
- 3) **Η εκκλησία του δήμου**:
 - α) κυρίως πολεμιστές, γνωμοδοτούν για σημαντικά θέματα

Ο πολιτισμός

Μετά τη πτώση των μυκηναϊκών ανακτόρων, η γραμμική Β', την οποία γνώριζαν να χρησιμοποιούν λίγοι γραφείς, ξεχάστηκε. Για τρεις αιώνες οι Έλληνες δεν χρησιμοποίησαν γραφή.

Τέλη 9^{ου} – αρχές 8^{ου} αιώνα π.Χ.: επανεμφάνιση γραφής στον ελλαδικό χώρο

History 10th Class

Τα σύμβολα τους γραφής δεν αποδίδουν πλέον συλλαβές αλλά **φθόγγους**. Η ελληνική αλφαβητική γραφή προέκυψε κατά τρόπο αφομοιωτικό από το φοινικικό αλφάβητο.

Οι Έλληνες πρόσθεσαν τα φωνήεντα που έλειπαν από το φοινικικό αλφάβητο.

Δημιουργοί του πρώτου πραγματικού αλφαβήτου

Η Θρησκεία

Δημιουργήθηκαν τα πρώτα **ιερά**, που σταδιακά απέκτησαν πανελλήνιο χαρακτήρα.

Παράλληλα με τους τοπικές λατρείες, παγιώθηκαν οι θρησκευτικές αντιλήψεις που συγκρότησαν το **ολυμπιακό δωδεκάθεο**.

Πολιτιστικά επιτεύγματα

Στα πολιτιστικά επιτεύγματα περιλαμβάνονται:

α) η προφορική διαμόρφωση της πρώτης ελληνικής ποίησης (**επικής ποίησης**)

(ηρωικά τραγούδια – ραψωδοί – ομηρικά έπη)

β) τα έργα τέχνης, κυρίως της κεραμικής και της μικροτεχνίας

Η τέχνη – τραγούδια

Στον ελλαδικό χώρο είχαν δημιουργηθεί τραγούδια με **ηρωικό περιεχόμενο**. Τα τραγούδια αυτά αποτέλεσαν το υπόβαθρο. Το περιεχόμενο των τραγουδιών ήταν γνωστό στους ραψωδούς, οι οποίοι το τραγουδούσαν προσθέτοντας καινούρια στοιχεία για να διασκεδάσουν το λαό σε πανηγύρια ή τους ευγενείς στα μέγαρά τους.

Η τέχνη των ομηρικών χρόνων ονομάστηκε συμβατικά από τους ερευνητές **γεωμετρική**. Η ίδια ονομασία χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει την ίδια εποχή, εξαιτίας των γεωμετρικών σχεδίων που κυριάρχησαν στη διακόσμηση των αγγείων αλλά και στην κατασκευή των έργων της μικροτεχνίας.

οίκος

σύνολο των ψυχικών και περιουσιακών αντικειμένων που άνηκαν σε ένα σπίτι
(πχ. δούλοι, ζώα, κάθε είδους αποθέματα, εξοπλισμός κλπ.)

✍ Δεν ήταν τους θεσμούς που βασιζόταν αποκλειστικά κ μόνο στη συγγένεια.

History 10th Class

II. ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ: Η ΑΡΧΑΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (750-480πΧ)

Αρχαϊκή ονομάστηκε η περίοδος από το 750 πΧ έως το 480 πΧ, γιατί αυτή ήταν η εποχή τους προετοιμασίας και των απαρχών τους οικονομικής, τους πολιτικής και τους πολιτιστικής εξέλιξης του ελληνικού κόσμου. Η οικονομικοκοινωνική κρίση που προέκυψε στα τέλη της ομηρικής εποχής αντιμετωπίστηκε με την ίδρυση αποικιών (Β' ελληνικός αποικισμός).

Η γένεση της πόλης – κράτους

Ο όρος πόλη-κράτος χρησιμοποιείται για να δηλώσει την έννοια του χώρου αλλά και της οργάνωσης των ανθρώπων που ζουν σε αυτό το χώρο. Τα συστατικά της είναι:

α) γεωγραφικά → η πόλη διαμορφωνόταν σε ένα κέντρο άσκησης εξουσίας που ονομαζόταν **πόλις** ή **άστυ**, και σε μια ευρύτερη περιοχή γύρω από αυτό, με μικρότερους οικισμούς, τις **κώμες**, που ήταν η **ύπαιθρος χώρα**.

β) οργανωτικά → οι κάτοικοι της, οι **πολίτες**, συμμετείχαν στη διαχείριση των κοινών και στη λήψη αποφάσεων. Έτσι, ο τρόπος άσκησης της εξουσίας όριζε το **πολίτευμα**.

γ) τρεις ήταν οι **βασικές επιδιώξεις** της πόλης-κράτους:

- η **ελευθερία** (ανεξαρτησία της πόλης-κράτους από τους γύρω πόλεις)
- η **αυτονομία** (η κάθε πόλη να έχει το δικό της τρόπο οργάνωσης – διακυβέρνησης)
- η **αυτάρκεια** (οι πολίτες προσπαθούσαν να καλύψουν τις ανάγκες τους σε οικονομικό επίπεδο).

Η σημασία του θεσμού της πόλης-κράτους

Οι τρεις βασικές επιδιώξεις ήταν τροχοπέδη για την ένωση των Ελλήνων σε ενιαίο κράτος. Ο συνεχής αγώνας των πολιτών ήταν κίνητρο που οδήγησε σε μια μορφή **πατριωτισμού** με έντονο τοπικιστικό πνεύμα. Βέβαια, υπήρχαν συχνά συγκρούσεις ανάμεσα στις πόλεις- κράτη και αυτό δεν διευκόλυνε την ένωσή τους.

Οι ελληνικές πόλεις-κράτη σε σχέση με αυτές της Μεσοποταμίας χαρακτηρίζονται από:

- ✗ ανάπτυξη της πολιτικής δραστηριότητας (ελευθερία, αυτόβουλη δράση)
- ✗ η έννοια του «πολίτη» και της «πολιτικής» αποκτούν υπόσταση
- ✗ γενεσιουργός δύναμη των επιτευγμάτων και της πολιτισμικής πορείας ελληνισμού
- ✗ αναπτύσσονται: δημοκρατία, ποίηση, θέατρο, φιλοσοφία, ρητορεία, επιστήμη.

Η οικονομική και κοινωνική οργάνωση

Ο τρόπος οργάνωσης των πόλεων-κρατών συνδέθηκε με τους **οικονομικοπολιτικές** και **κοινωνικές συνθήκες** που προέκυψαν στην ομηρική εποχή. Ειδικότερα, παρατηρήθηκε:

α) αυτονόμηση τμημάτων των ελληνικών φύλων → μόνιμη εγκατάσταση → δημιουργία πόλεων-κρατών στα παράλια της Μ. Ασίας κατά τον πρώτο ελληνικό αποικισμό.

β) διαφορετική η πορεία σχηματισμού της πόλης-κράτους στον ελλαδικό χώρο: συνοικισμός: ένωση γειτονικών κοινοτήτων σε ενιαίο χώρο και συγκρότηση ενιαίας διοίκησης

History 10th Class

Η κρίση του ομηρικού κόσμου και η αντιμετώπιση της

ΑΙΤΙΑ	ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ
i. η πληθυσμιακή αύξηση ii. περιορισμός μέσων εκμετάλλευσης λόγω συγκέντρωσης της γης σε λίγους iii. απουσία εργασιακής ειδίκευσης iv. έλλειψη πόρων v. περιορισμός βασιλικής εξουσίας vi. ενίσχυση των ευγενών που κατείχαν γη	i. ανάπτυξη εμπορίου, ναυτιλίας και βιοτεχνίας ii. κατακτητικοί πόλεμοι & εδαφική επέκταση iii. αποικισμός Όσα τμήματα του ελληνικού χώρου ήταν απομονωμένα, συνέχισαν να έχουν φυλετική οργάνωση (δεν ακολούθησαν την παραπάνω οικονομική πορεία ούτε και τον τρόπο μετάβασης από το ένα πολίτευμα στο άλλο.

✚ **Βασιλιάς:** περιορισμός βασιλικής εξουσίας και έλλειψη οργανωμένου στρατού → αύξηση της δύναμης των ευγενών

✚ **Ευγενείς** (αγαθοί, άριστοι, ευπατρίδες, εσθλοί): α) ενασχόληση με σωματική άσκηση και καλλιέργεια πνεύματος
β) βρίσκονται σε πολεμική ετοιμότητα
γ) η δύναμη στηριζόταν στην κατοχή γης
δ) προέρχονταν από ανώτερα κοινωνικά στρώματα

✚ **Πλήθος** (όχλος, κακοί): α) μικροί και μεσαίοι καλλιεργητές και ακτήμονες
β) ενασχόληση με βιοτεχνία, εμπόριο και ναυτιλία

✚ **Δούλοι:** α) αντίληψη ότι ο πολίτης πρέπει να είναι απαλλαγμένος από τις εργασίες για να ασχολείται μόνο με τα κοινά
β) αύξηση του αριθμού τους εξαιτίας χρεών προς τους ευγενείς ή πολέμων

Β' ελληνικός αποικισμός (8^{ος} – 6^{ος} αι. π.Χ.)

Η ίδρυση αποικιών ήταν εξ' ολοκλήρου οργανωμένη από τη **μητρόπολη**. Οι δεσμοί με τις μητέρες-πόλεις ήταν χαλαροί, κάποιες φορές ανύπαρκτοι, ενώ σπάνιες φορές εχθρικοί.

Τα **αίτια** που συνέβαλαν στην ίδρυση αποικιών ήταν:

- ✖ στενοχωρία
- ✖ έλλειψη πρώτων υλών – μετάλλων
- ✖ αναζήτηση νέων αγορών
- ✖ εσωτερικές πολιτικές κρίσεις
- ✖ γνώσεις για θαλάσσιους δρόμους και για περιοχές εγκατάστασης
- ✖ ριψοκίνδυνος χαρακτήρας των Ελλήνων (>πληροφορίες από Οδύσσεια)

History 10th Class

Οι **συνέπειες** ήταν:

- ✗ Εξάπλωση των Ελλήνων στη Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο
- ✗ Περιορισμός της δραστηριότητας άλλων λαών π.χ. Φοινίκων
- ✗ Ανάπτυξη οικονομίας με το εμπόριο
- ✗ Αλλαγή ανταλλακτικού εμπορίου σε εμπορευματοχρηματικό με τη κοπή - χρήση νομίσματος
- ✗ Κοινωνικές αλλαγές με την εμφάνιση νέας κοινωνικής τάξης (όσων πλούτισαν με το εμπόριο) που έφερε κρίση στο θεσμό της αριστοκρατίας
- ✗ Πολιτιστική εξέλιξη μέσα από την επαφή των Ελλήνων αποίκων με τους ντόπιους πληθυσμούς και την ανταλλαγή πολιτιστικών στοιχείων
- ✗ Δημιουργία του χαλκιδικού αλφαβήτου (από τους Χαλκιδείς αποίκους στην Ιταλία) → πρότυπο διαμόρφωσης λατινικού

Τα πολιτεύματα

Μέσα στο πλαίσιο της πόλης-κράτους εκδηλώνονταν κοινωνικοί ανταγωνισμοί και οι διάφορες πολιτικές ομάδες προσπαθούσαν να αποκτήσουν πρόσβαση στον τρόπο άσκησης εξουσίας. Οι κοινωνικές συγκρούσεις είχαν διαφορετική εξέλιξη σε διαφορετικές πόλεις-κράτη.

Βασιλεία → Αριστοκρατία → Ολιγαρχία → Τυραννίδα → Δημοκρατία

A. Βασιλεία:

- παρακμή και πτώση της βασιλείας → δημιουργία των πόλεων-κρατών & επικράτηση ευγενών και εγκαθίδρυση αριστοκρατικών
- οι άριστοι αντλούν τη δύναμή τους από την καταγωγή τους και την κατοχή γης.
- παραμένει σε περιοχές που λόγω απομόνωσης διατηρούν τη φυλετική οργάνωση.

B. Αριστοκρατία:

- η εξουσία στα χέρια των αρίστων
- κρίση αριστοκρατίας: οικονομικές εξελίξεις (ανάπτυξη εμπορίου και βιοτεχνίας)
πρόκληση με: οπλική φάλαγγα (ανάπτυξη της ιδέας της ισότητας)
- τέλη 7^{ου} – αρχές 6^{ου} αιώνα: όξυνση ανταγωνισμού μεταξύ ευγενών και πλουσίων-πλήθους
- αντιμετώπιση της κατάστασης από τους **νομοθέτες** ή **αισυμνήτες**: ευγενείς → καταγραφή νόμων

Γ. Ολιγαρχία / τιμοκρατία:

- κριτήριο διάκρισης πολιτών: «τα τιμήματα» → εισόδημα
- επικράτηση των ολίγων δεν έδωσε λύση στα προβλήματα

History 10th Class

Δ. Τυραννίδα:

- i) **ευγενείς**, ηγέτες κατώτερων κοινωνικών ομάδων, που κατόρθωναν να καταλάβουν την εξουσία
- ii) ορισμένοι αναδείχθηκαν σε καλούς ηγέτες
- iii) τέλη 6^{ου} αι. π.Χ.: πτώση τυραννικών καθεστώτων

Ε. Δημοκρατία:

Μεταρρύθμιση του **Κλεισθένη** → κυρίαρχο όργανο: **εκκλησία του δήμου**. Χαρακτηριστικά:

- i) **ισηγορία** (η δυνατότητα ελεύθερης διατύπωσης μιας άποψης)
- ii) **ισονομία** (η συμμετοχή στη διαμόρφωση και ψήφιση νόμων)

Ο πολιτισμός

Η ποίησις αποκτά προσωπικό ύφος: εκφράζει βιώματα και συναισθήματα. Ο πεζός λόγος προσπαθεί να ερμηνεύσει φυσικά φαινόμενα, να αφηγηθεί ήθη και έθιμα.

Τέχνη:

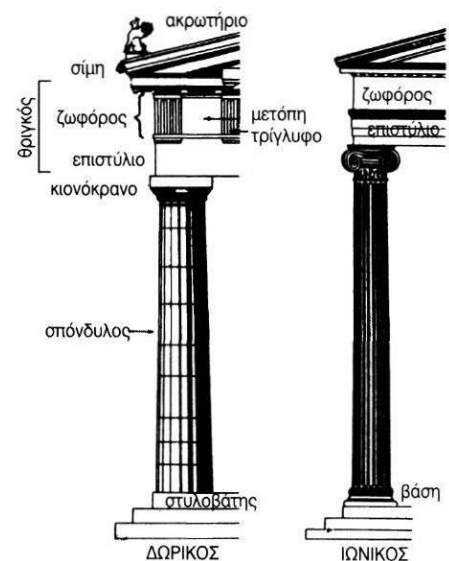
Α) αρχική επίδραση από τα πρότυπα της Ανατολής → διακόσμηση στοιχείων όπως λέοντες, σφίγγες κ.ά.

Β) δημιουργήθηκαν δύο βασικοί αρχιτεκτονικοί ρυθμοί: **δωρικός** και **ιωνικός**

Γ) κατασκευάστηκαν τα πρώτα μεγάλα αγάλματα, οι **κούροι** και οι **κόρες**.

Δ) η κεραμική τέχνη εξελίχθηκε σε **μελανόμορφο** και **ερυθρόμορφο ρυθμό**.

Οι πρώτες πνευματικές και καλλιτεχνικές ανησυχίες εντοπίζονται κυρίως στην Ιωνία, όπου γεννήθηκε η φιλοσοφία. Οι θρησκευτικές δοξασίες και ο τρόπος λατρείας των θεών έχουν πλέον αποκρυσταλλωθεί.

II. ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ: ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (480-323πΧ)

Κλασική ονομάζεται η περίοδος από το τέλος των περσικών πολέμων έως και το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου. Ονομάζεται κλασική λόγω της πνευματικής επιβολής, και της υπεροχής & διαχρονικής επιβίωσης των επιτευγμάτων.

- Η νίκη των Ελλήνων στους περσικούς πολέμους: καθόρισε τη μετέπειτα ιστορία της Ελλάδας, τόνωσε την αυτοπεποίθηση των Ελλήνων και επίσης, δημιουργήθηκε το αίσθημα της αυτάρκειας → επακόλουθο η πολιτική, πολιτισμική και οικονομική ανάπτυξη.

History 10th Class

- Η Αθήνα εξελίχθηκε σε ηγεμονική δύναμη και ήρθε σε αντιπαράθεση με τη Σπάρτη, με αποτέλεσμα ο ελληνικός κόσμος διαιρέθηκε σε δύο συνασπισμούς και οδηγήθηκε σε μακροχρόνια εμφύλια σύρραξη 30 περίπου ετών, τον Πελοποννησιακό Πόλεμο.

Η συμμαχία της Δήλου – Αθηναϊκή ηγεμονία (478 πΧ.)

Η Αθήνα μετά τον περσικό κίνδυνο εξελίχθηκε σε μεγάλη ναυτική δύναμη. Τέθηκε επικεφαλής μεγάλου μέρους ελληνικών πόλεων, ιδρύοντας την **Δηλιακή συμμαχία (478-477 πΧ)**.

Έδρα συμμαχίας → Δήλος (βρισκόταν το συμμαχικό ταμείο). Φόρος → πλοία & χρήματα

Οι Αθηναίοι χρησιμοποιούσαν τη συμμαχία ως μέσο επικράτησης απέναντι στους Πέρσες και στους υπόλοιπους Έλληνες, και ως μέσο επιβολής της κυριαρχίας τους στους συμμάχους. Οι Σπαρτιάτες με πλάγιο τρόπο εξασθενίζαν την αυξανόμενη δύναμη της Αθήνας.

Κίμων (471 πΧ): εκπρόσωπος αριστοκρατικής παράταξης (υπέρ της συνεργασίας με Σπάρτη). Η σημαντικότερη στρατιωτική ενέργεια του ήταν η νικηφόρα αντιμετώπιση των Περσών. Το **461πΧ. εξοστρακίστηκε** και αρχηγός έγινε ο Εφιάλτης, που και δολοφονήθηκε, με αποτέλεσμα αρχηγός των δημοκρατικών αναδείχθηκε ο Περικλής, ο οποίος έκλεισε ειρήνη για τριάντα χρόνια με τους Σπαρτιάτες. **(τριακοντούεις σπονδαί → 445πΧ.)**

Η Αθήνα μετέβαλε τη συμμαχία σε **ηγεμονία**, με τη μεταφορά του **συμμαχικού ταμείου** από τη Δήλο στην Ακρόπολη των Αθηνών **(454 πΧ.)**

Αργότερα, οι Αθηναίοι συνήψαν συνθήκη ειρήνης με τους Πέρσες, υποχρεώνοντας τους να αναγνωρίσουν την ανεξαρτησία των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας. → **Καλλίειος συνθήκη / ειρήνη Κιμώνειο.**

Η εποχή του Περικλή

Η περίοδος της τριακονταετούς ειρήνης, που στην πραγματικότητα κράτησε μόνο 15 χρόνια, συνδέεται με την εσωτερική ανάπτυξη της Αθήνας. Ο Περικλής εκλεγόταν με δημοκρατικές διαδικασίες κάθε χρόνο στρατηγός.

Τα **θεωρικά** ήταν το αντίτιμο της ελεύθερης εισόδου των πολιτών στο θέατρο, το οποίο αποτελούσε χώρο παιδείας για τους Αθηναίους. Τα έσοδα, επίσης, του αθηναϊκού κράτους προέρχονταν από την **εκμετάλλευση των μεταλλείων**, τη **φορολογία** και τις **έκτακτες εισφορές**. Η εργασία στα ορυχεία εκτελούνταν από τους δούλους.

Την εποχή του Περικλή άμεση φορολογία δεν υπήρχε. Μόνο οι εγκατεστημένοι από άλλες πόλεις στην Αθήνα πλήρωναν φόρο, το **μετοίκιο**, 12 δραχμές/χρόνο για άνδρες και 6 δραχμές για γυναίκες, αν είχαν εισοδήματα. Σημαντικό έσοδο του κράτους ήταν επίσης η έμμεση φορολογία που επιβαλλόταν για τα εισαγόμενα και εξαγόμενα προϊόντα από τα αθηναϊκά λιμάνια και κυρίως από τον Πειραιά.

Η Αθήνα είχε ανάγκη από χρήματα για: συντήρηση του στόλου, οργάνωση θρησκευτικών εορτών, ανέγερση θεατρικών παραστάσεων, και αποστολή πρεσβειών σε πανελλήνιες εορτές.

History 10th Class

Η Αθήνα υποχρέωνε τους πλούσιους να προσφέρουν χρήματα για διάφορους λόγους. Οι κυριότερες λειτουργίες (**θεσμός λειτουργίας**) ήταν:

- α. **Χορηγία**: ανάληψη δαπάνης για το ανέβασμα της θεατρικής παράστασης
- β. **Τριηραρχία**: προσφορά χρημάτων για τη συντήρηση ενός κρατικού πλοίου
- γ. **Αρχιθεωρία**: παροχή χρημάτων για τα έξοδα επίσημης αποστολής σε πανελλήνιες γιορτές
- δ. **Γυμνασιαρχία**: καταβολή εξόδων για τη διατροφή και εκγύμναση αθλητών
- ε. **Εστίαση**: παροχή χρημάτων για παράθεση δημοσίου γεύματος στα μέλη της φυλής σε περίοδο εορτών

Πελοποννησιακός Πόλεμος (431 – 404 πΧ)

Οι παράγοντες [αιτίες] της αντιπαράθεσης Αθήνα vs. Πελοπόννησος:

- Φυλετική διαφορά (Αθηναίοι – Ίωνες, Σπαρτιάτες – Δωριείς)
- Πολιτειακή συγκρότηση αντιπάλων (δημοκρατική Αθήνα και ολιγαρχική Σπάρτη)
- Ηγεμονικές τάσεις της Αθήνας

Φάσεις πολέμου:

- A.** Αρχιδάμειος πόλεμος (431–421 π.Χ.)
- B.** Σικελική εκστρατεία (415–413 π.Χ.)
- C.** Δεκελειακός πόλεμος (413–411 π.Χ.)

Η κρίση της πόλης – κράτους

Η περσική πολιτική στόχευε με την παροχή χρημάτων στη διάσπαση ελληνικών δυνάμεων. Μετά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο, ο περσικός παράγοντας φρόντισε να δημιουργήσει αντισπαρτιατικό συνασπισμό από: Θήβα, Κόρινθο, Άργος και Αθήνα → **Βοιωτικός/Κορινθιακός Πόλεμος (395-386πΧ)**.

Βασιλείο/Ανταλκίδειο ειρήνη: οι Σπαρτιάτες συμφώνησαν με το Μεγάλο Βασιλιά να επιβάλουν τους όρους του τερματισμού του πολέμου. Παρέδωσαν έτσι τις ελληνικές πόλεις στο βασιλιά της Περσίας και διακήρυξαν την αυτονομία όλων των ελληνικών πόλεων (≠ Ίμβρο, Λήμνο, Σκύρο).

Συμπτώματα παρακμής ελληνικών πόλεων-κρατών:

- ▶ οι πόλεμοι μεταξύ αυτών,
- ▶ οι κοινωνικοπολιτικές αναταραχές και
- ▶ ο παρεμβατικός ρόλος των Περσών.

Η πανελλήνια ιδέα

- ✗ Μια νέα πολιτική έκφραση που διατυπώθηκε για πρώτη φορά στα τέλη του 5^{ου} αι. πΧ. από το σοφιστή Γοργία, σε λόγο του στο ιερό χώρο της Ολυμπίας. Κύριος εκφραστής αυτής της πολιτικής ήταν ο Αθηναίος ρητοροδιδάσκαλος **Ισοκράτης**.

History 10th Class

Σε πρώτο στάδιο (Πανηγυρικό λόγο – 380πΧ): διατυπώνει την άποψη ότι τον κοινό αγώνα εναντίον των Περσών θα μπορούσε να αναλάβει η Αθήνα. Η αδυναμία της, όμως, να επιβληθεί τον έστρεψε στην ιδέα ότι ένας ισχυρός μονάρχης θα ένωνε τους Έλληνες και θα τους οδηγούσε εναντίον των Περσών.

Προσωπικότητες για την εφαρμογή της:

- i. Ευαγόρας → βασιλιάς της Σαλαμίνας της Κύπρου
- ii. Ιάσοντας → τύραννος των Φερών της Μαγνησίας
- iii. Διονύσιος Α' → τύραννος των Συρακουσών

Αντίθετος με την πολιτική αυτή, πιστός στην ιδέα του πρωταγωνιστικού ρόλου της Αθήνας ήταν ο **ρήτορας Δημοσθένης**.

Ο Φίλιππος Β' και η ένωση των Ελλήνων

Έθεσε ως στόχους της πολιτικής του την ισχυροποίηση του μακεδονικού κράτους και την επέκταση της εξουσίας του.

♦ Οργάνωσε ισχυρό στρατό: **μακεδονική φάλαγγα** → κύριο στρατιωτικό σώμα, αποτελούμενο από πεζέταιρους σε σχηματισμό βάθους 16 σειρών και με οπλισμό ένα μακρύ δόρυ 6μ, τη σάρισα. Το ιππικό επάνδρωναν οι **ευγενείς** / οι **εταίροι**. Το στρατό συμπλήρωναν σώματα ακοντιστών, τοξοτών και πελταστών.

♦ Δημιούργησε ισχυρή οικονομία: κατάληψη ορυχείων χρυσού του Παγγαίου, κοπή νομίσματος → χρυσός στατήρας.

Η πανελλήνια ένωση έγινε πραγματικότητα σε **συνέδριο της Κορίνθου, το 337 π.Χ.**, όπου συμμετείχαν όλες οι πόλεις εκτός από Σπάρτη και συμφωνήθηκαν τα ακόλουθα:

- ♪ Απαγορεύτηκαν οι συγκρούσεις μεταξύ των ελληνικών πόλεων
- ♪ Προστατεύτηκε η ελεύθερη ναυσιπλοΐα και καταδικάστηκε η πειρατεία
- ♪ Ιδρύθηκε πανελλήνια συμμαχία με αρχηγό τον Φίλιππο Β'

Μετά τη δολοφονία του, το **συνέδριο της Κορίνθου** επαναλήφθηκε το **336 π.Χ.** από τον **Αλέξανδρο**, στο οποίο ανανεώθηκε ο όρκος που είχαν δώσει στο πατέρα του.

Το έργο του Μ. Αλεξάνδρου

Στρατιωτικός τομέας → διορατικός στρατηγός με μεγαλοφυή σκέψη, εφάρμοζε τον κατάλληλο σχεδιασμό για την αντιμετώπιση του αντιπάλου

Πολιτικός τομέας → επεδίωκε την ανάμειξη του ασιατικού με τον ελληνικό πολιτισμό:

- a. Ένωση κάτω από μια ισχυρή διοίκηση
- b. γίνονται αποδεκτές οι τοπικές συνήθειες και παραδόσεις
- c. διατήρηση του θεσμού σατραπειών και ανάληψη διοίκησης από Έλληνες ηγεμόνες

History 10th Class

Οικονομικός τομέας → α. προώθησε το σύστημα της νομισματικής οικονομίας
β. εγκατέλειψε την ιδέα του αυτοκρατορικού θησαυροφυλακίου
γ. δημιούργησε τη φορολογική περιφέρεια
δ. κατήργησε τη σατραπεία ως φορολογική μονάδα

Πολιτιστικός τομέας → α. διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού
β. υιοθέτηση πολιτιστικών στοιχείων από τους λαούς της Ανατολής
γ. ίδρυση νέων πόλεων που έγιναν εμπορικά και πνευματικά κέντρα
δ. εξερεύνηση νέων περιοχών με συμμετοχή φιλοσόφων και ερευνητών

ένοπλη εξερεύνηση

Ο πολιτισμός

Το μέτρο της ανάπτυξης του δίνεται από πνευματικά – καλλιτεχνικά επιτεύγματα, και από τη καθημερινή ζωή στις ελληνικές πόλεις:

- ▶ αντιλήψεις που είχαν οι Έλληνες για την εργασία (ενασχόληση με κοινά)
- ▶ τρόπος διασκέδασης σε πανηγύρια και γιορτές (θεατρικές παραστάσεις)
- ▶ κοινωνικός χαρακτήρας τελετών (γάμος, γέννηση, κηδεία κλπ.)

Κυριαρχούσε η δράση του Περικλή, η οικοδόμηση σπουδαίων έργων στην Ακρόπολη και η τέλεση λαμπρών εκδηλώσεων.

Φιλοσοφική σκέψη: στο επίκεντρο ο άνθρωπος → ερμηνεία με λογική και ορθολογισμό

Ιστοριογραφία: εκπρόσωποι ο Θουκυδίδης κι ο Ηρόδοτος (θεμέλια επιστημονικής ιστορικής συγγραφής)

Ποιητική τέχνη: τραγωδία και κωμωδία (πνευματικές προσφορές)

Ρητορικός λόγος: ανθίζει το δημοκρατικό πολίτευμα και η οργάνωση της δικαιοσύνης προς όφελος του πολίτη

Επιστήμες: συστηματοποιήθηκαν οι γνώσεις για τη φύση και τον άνθρωπο (μαθηματικά, αστρονομία και φυσική)

III. ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ: ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ (323-30πΧ)

Η εποχή που αρχίζει από το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου και τελειώνει με την κατάληψη της Αιγύπτου από τους Ρωμαίους ονομάζεται **ελληνιστική**.

α) Οικονομικά:

- ♪ Ενιαίο οικονομικό σύστημα (κοινό νομισματικό σύστημα, κοινή δημοσιονομική πολιτική, κοινός τρόπος συναλλαγών)
- ♪ Βασιλείς ήταν κάτοχοι γης και μεγαλύτερου μέρους της γεωργικής παραγωγής
- ♪ Τα ελληνικά νομίσματα αντικαθιστούν τα περσικά
- ♪ Δημιουργήθηκαν τράπεζες και χρησιμοποιήθηκαν επιταγές.

History 10th Class

β) Κοινωνικά: Διαμορφώνονται τρεις κοινωνικές τάξεις

- ♪ **Έλληνες** και **εξελληνισμένοι γηγενείς** αποτελούν την προνομιούχο τάξη → αστικού χαρακτήρα (έμποροι, τραπεζίτες, βασιλικοί υπάλληλοι και όσοι ασκούν εξουσία)
- ♪ **Γηγενείς** → τάξη εργατών και μικροκαλλιεργητών (συγκέντρωση στα αστικά κέντρα αναζητώντας καλύτερη τύχη)
- ♪ **Δούλοι** → χρησιμοποιούνται όπου δεν επαρκεί η εργασία ελεύθερων πολιτών. Η εξαρτημένη εργασία δουλοπαροικιακού χαρακτήρα δεν εγκαταλείφθηκε, αλλά δεν επαρκούσε πλέον για την κάλυψη των αναγκών πλούσιας διαβίωσης των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων.

γ) Πολιτικά:

- ➡ [απόλυτη μοναρχία → κυβερνούσαν Έλληνες και λίγοι εξελληνισμένοι γηγενείς]

ο ηγεμόνας λατρεύεται από τους υπηκόους, απλός πολίτης δεν έχει πια κανένα θεσμικό ρόλο

- ➡ **μετατόπιση κέντρου βάρους** στην **Αλεξάνδρεια**, **Αντιόχεια** και **Πέργαμο** (διοικητικά, οικονομικά και πολιτιστικά κέντρα του ελληνιστικού κόσμου)

III. ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ: ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ (323-30πΧ)

Οι πόλεις που ιδρύθηκαν από τον Αλέξανδρο και τους διαδόχους του εξελίχθηκαν σε οικονομικά και πολιτιστικά κέντρα με:

πολεοδομικό σύστημα | τείχη και ανάκτορα | αγορές και γυμνάσια | θέατρα, βιβλιοθήκες, μουσεία | μνημεία και ναούς

Η Αλεξάνδρεια

- ✚ Ιδρύθηκε από τον Αλέξανδρο το 331πΧ
- ✚ Εξελίχθηκε σε οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο
- ✚ Την κατοικούσαν Έλληνες, Αιγύπτιοι και Εβραίοι
- ✚ Η ανάπτυξη της οφειλόταν στο μεγάλο λιμάνι – γνωστό από το νησάκι Φάρο.

Μεταξύ των οικοδομημάτων ξεχώριζε το Μουσείο και η Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας.

Το Μουσείο:

- ▶ ήταν ένα οικοδομικό συγκρότημα αφιερωμένο στις Μούσες
- ▶ σε αυτό συγκεντρώνονταν οι πνευματικοί άνθρωποι της πόλης
- ▶ διέθετε βοτανικό και ζωολογικό κήπο καθώς και χώρους για αστρονομική παρατήρηση

Βιβλιοθήκη Αλεξάνδρειας:

- ▶ εκεί εργάζονταν οι γραμματικοί: φιλόλογοι της εποχής, οι οποίοι ασχολούνταν με την καταγραφή, την αντιγραφή και το σχολιασμό των χειρογράφων της αρχαιότητας.
- ▶ μεγάλη παραγωγή χειρογράφων εξαιτίας της ύπαρξης του φυτού πάπυρος
- ▶ τα χειρόγραφα ανέρχονταν σε περίπου μισό εκατομμύριο.

History 10th Class

Η Αντιόχεια

- ✚ Ιδρύθηκε από τον Σέλευκο το 300πΧ. στον Ορόντη ποταμό.
- ✚ Ήταν διαιρεμένη σε τέσσερις συνοικισμούς και ονομαζόταν « Τετράπολις ».
- ✚ Κάθε συνοικισμός είχε το δικό του τείχος και η πόλη περιβαλλόταν από ενιαίο τείχος.
- ✚ Είχε πολλά αγάλματα και λαμπρά οικοδομήματα.
- ✚ Οι πρώτοι κάτοικοι ήταν Μακεδόνες, Αθηναίοι, Κρήτες και Κύπριοι.
- ✚ Αποτέλεσε πολιτιστικό κέντρο.

Η Πέργαμος

- ✚ Εξελίχθηκε σε σπουδαίο κέντρο όταν ο Φιλέταιρος ζήτησε τη βοήθεια του Σέλευκου.
- ✚ Η πόλη ήταν χτισμένη σε οχυρωμένη ακρόπολη και διαρθρωνόταν σε τρεις εξώστες.
- ✚ Διέθετε βιβλιοθήκη (200.000 χειρόγραφα)
- ✚ Έγινε γνωστή για τον περίφημο βωμό του Διός.
- ✚ Η έλλειψη παπύρου οδήγησε τους Περγαμηνούς στην ανακάλυψη νέας γραφικής ύλης, της περγαμηνής → επεξεργασία εμβρύου κατσίκας.

Η γλώσσα

Η γενικευμένη χρήση της ελληνικής γλώσσας αποδεικνύει την **οικουμενικότητα** του ελληνιστικού πολιτισμού.

Κοινή Ελληνική ονομάστηκε η γλώσσα που:

- ♦ διαδόθηκε κατά τα ελληνιστικά χρόνια
- ♦ προέκυψε από τη συγχώνευση των ελληνικών διαλέκτων στον χώρο της Ανατολής
- ♦ είχε ως βάση την αττική διάλεκτο
- ♦ διαμορφώθηκε ενιαίο γλωσσικό σύστημα γραπτής και προφορικής επικοινωνίας
- ♦ χρησιμοποιήθηκε στην καθημερινή ομιλία από ανθρώπους και συγγραφείς της εποχής

Αποτέλεσε το όργανο διάδοσης του χριστιανικού δόγματος (γλώσσα γραμμένη η Βίβλος)

IV. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ: Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ (753πΧ)

Η αυστηρή κοινωνική συγκρότηση μαζί με την πολιτική οργάνωση και τη δημιουργία ισχυρού εθνικού στρατού ήταν οι παράγοντες σταδιακής επικράτησης Ρωμαίων μέχρι τον 3^ο αι. πΧ.

Ιδρυτής της Ρώμης ήταν ο **Ρωμύλος**, απόγονος του Αινεία, **το 753πΧ**. Στη θέση που ιδρύθηκε η Ρώμη υπήρχαν μικροί οικισμοί από τον 10^ο έως τον 8^ο αι. πΧ. Κατά πάσα πιθανότητα ιδρύθηκε από τους Ετρούσκους, οι οποίοι:

- ❖ κατέλαβαν το Λάτιο τον 7^ο αι. πΧ.
- ❖ προχώρησαν σε **συνοικισμό** των κατοίκων των γύρω περιοχών

History 10th Class

Πραγματοποιήθηκαν έργα:

- αποξήρανση ελών
- κεντρικός αποχετευτικός αγωγός
- αγορά στο κέντρο της πόλης
- ιππόδρομος
- ναός του Διός

Στα τέλη του 6^{ου} αιώνα:

- Πραγματοποιήθηκε επανάσταση κατοίκων και εκδίωξη Ετρούσκων
- Οι Ρωμαίοι κυριάρχησαν στο Λάτιο και
- Αντιμετώπισαν τους κατοίκους των γύρω περιοχών

Η κοινωνική συγκρότηση

Πατρίκιοι: Ρωμαίοι που

- ✗ προέρχονταν από παλαιές μεγάλες οικογένειες Ρωμαίων
- ✗ αποτελούν τα ρωμαϊκά γένη
- ✗ όλα τα μέλη τους κατάγονται από τον ίδιο πατέρα, τον αρχηγό τους.

Πελάτες: Ρωμαίοι

- ✗ υπήκοοι και προστατευόμενοι από τους πατρικίους
- ✗ προϊταλιώτες κάτοικοι
- ✗ σταδιακά συγχωνεύτηκαν με επιμειξίες με τους πατρικίους σε μια τάξη.

Πληβείοι:

- ✗ νεότεροι κάτοικοι της Ρώμης των γύρω περιοχών
- ✗ μέτοικοι από κατεκτημένες περιοχές των Ρωμαίων
- ✗ δεν είχαν κάποιο δεσμό με τις άλλες δύο τάξεις· ονομάστηκαν πλήθος
- ✗ χωρίς πολιτικά δικαιώματα
- ✗ όχι γάμους με γυναίκες από τους πατρικίους

Η πολιτική συγκρότηση

Βασιλιάς:

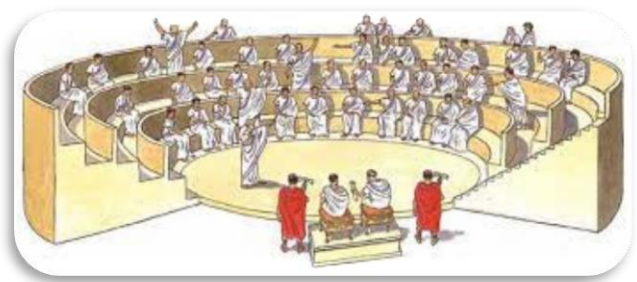
- ✗ αρχηγός κράτους & θρησκευτικός αρχηγός
- ✗ ηγέτης στρατού & ανώτατος δικαστής

Σύγκλητος:

- ✗ αποτελούνταν αρχικά από 100 και μετά από 300 μέλη
- ✗ συγκροτούνταν από αρχηγούς ρωμαϊκών γενών
- ✗ με τον βασιλιά συγκαλούσαν την εκκλησία του λαού και επικύρωναν αποφάσεις
- ✗ θεματοφύλακας εθίμων και παραδόσεων

Εκκλησία:

- ✗ συγκέντρωση όλων των πατρικίων και των πελατών
- ✗ φρατρική: οι πατρίκιοι συγκεντρώνονταν σε τμήματα → φράτρες
- ✗ Επικύρωνε ή απέρριπτε τις αποφάσεις του βασιλιά δια βοής
- ✗ Αποφάσισε για ειρήνη ή πόλεμο και εξέλεγε τον βασιλιά

History 10th Class

IV. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ: Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ – RES PUBLICA

Νέο πολίτευμα:

- ✓ 509 πΧ. → απομάκρυνση Ετρούσκων και του τελευταίου βασιλιά
- ✓ **Res publica**: νέο πολίτευμα, το οποίο οι Ρωμαίοι ονόμασαν δημοκρατία
- ✓ αλλά είχε τα χαρακτηριστικά ενός αριστοκρατικού καθεστώτος → η εξουσία άνηκε στους πατρικίους.

Συνθήκες που επικρατούσαν:

- α) **Εσωτερικό**: συνεχείς αγώνες και κοινωνικές συγκρούσεις με στόχο την εξίσωση στους πατρικίους με τους πληβείους
- β) **Εξωτερικό**: επεκτατική πολιτική της Ρώμης, η οποία μέχρι τον 3^ο αι. πΧ. είχε κυριαρχήσει σε όλη την ιταλική χερσόνησο και είχε υποτάξει τους Καρχηδονίους (δυτικά).

Οι κοινωνικοί αγώνες

Για δύο περίπου αιώνες οι πληβείοι αγωνίστηκαν για να αποκτήσουν πολιτικά δικαιώματα:

Α) αρχές του 5^{ου} αιώνα θεσμοθετήθηκε το αξίωμα του δημάρχου:

- ✚ εκλέγονταν για ένα χρόνο
- ✚ βασικό έργο τους η προστασία των πληβείων από τις αυθαιρεσίες των πατρικίων
- ✚ θεωρούνταν πρόσωπα ιερά
- ✚ μπορούσαν να ασκήσουν το δικαίωμα της αρνησικυρίας (veto)

Β) μέσα 5^{ου} αιώνα στον τομέα της δικαιοσύνης:

- ✚ καταγράφηκε το εθιμικό δίκαιο – **Δωδεκάδελτος**
- ✚ θεσμοθετήθηκε ο νόμος για σύναψη γάμων από άτομα διαφορετικών τάξεων
- ✚ οι πατρικίοι απέκτησαν πολιτική ισότητα

Γ) από τον 4^ο αιώνα:

- ✚ μπορούσαν να εκλεγούν στο αξίωμα του υπάτου
- ✚ απέκτησαν το δικαίωμα να μπορούν να λάβουν και το αξίωμα του « μεγίστου αρχιερέως »

Πολιτική οργάνωση

Δύο ύπατοι: α) ανώτεροι άρχοντες του ρωμαϊκού κράτους, είχαν εκτελεστική εξουσία

β) εκλέγονταν κάθε χρόνο

γ) συγκέντρωναν όλες τις εξουσίες που είχε πριν ο βασιλιάς

δ) είχαν μεγαλοπρεπή εμφάνιση

ε) ακολουθούνταν από 12 ραβδούχους

ζ) όταν η πολιτεία βρισκόταν σε κρίσιμη κατάσταση παραχωρούσαν για 6 μήνες την εξουσία τους σε έναν εκλεγμένο άρχοντα από αυτούς, τον δικτάτορα

History 10th Class

Τιμητές: α) δύο εκλεγμένοι άρχοντες, των οποίων η θητεία διαρκούσε 18 μήνες
β) έργο τους η κατάταξη των πολιτών ανάλογα με τα περιουσιακά τους στοιχεία
γ) συνέτασσαν έναν κατάλογο με τα ονόματα των αρχόντων που μπορούσαν να εισέλθουν στη σύγκλητο
δ) έργο τους και η κατάρτιση του προϋπολογισμού του κράτους
ε) είχαν την επίβλεψη των ηθών

Σύγκλητος: α) επρόκειτο για την ιστορική συνέχεια του πολιτεύματος
β) αποτελούνταν από 300 ισόβια μέλη
γ) τα μέλη της είχαν νομοθετική και εκτελεστική εξουσία
δ) είχε μεγάλη εξουσία κατά την περίοδο της ρωμαϊκής δημοκρατίας σε θέματα οικονομικά, θρησκευτικά και εξωτερικής πολιτικής
ε) οι αποφάσεις της είχαν ισχύ νόμου.

Εκκλησίες:

A) Φρατρική

- ♦ συνέλευση των πατρικίων
- ♦ έχασε τη δύναμή της την περίοδο της δημοκρατίας
- ♦ διατηρήθηκε από σεβασμό στην παράδοση

B) Λοχίτιδα

- ♦ συνέλευση όλων των στρατευμένων πολιτών
- ♦ αποτελούνταν από πατρικίους και πληβείους
- ♦ οι αποφάσεις παίρνονταν κατά λόχους
- ♦ εξέλεγε τους υπάτους, τους τιμητές και τους πραίτορες

Γ) Φυλετική

- ♦ αρχικά αποτελούνταν από πληβείους αλλά στη συνέχεια συμμετείχαν και άλλοι πολίτες
- ♦ τα μέλη της συγκεντρώνονταν κατά φυλές (ανάλογα με τον τόπο κατοικίας τους)
- ♦ αρμοδιότητά της ήταν η ψήφιση νόμων και η εκλογή των κατώτατων αρχόντων

V. ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ: ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ

Συνέπειες κατακτήσεων:

- ☛ κοινωνικές αλλαγές
- ☛ αλλοίωση ηθών
- ☛ απομάκρυνση από **mos maiorum** (έθιμα προγόνων)

! Προσωπικότητες που κατείχαν ανώτατα αξιώματα κατέβαλαν προσπάθειες να ελέγξουν την κατάσταση.

History 10th Class

Κάτων ο Τιμητής (στόχος των προσπαθειών του):

- ♪ να περιορίσει την πλεονεξία
- ♪ να ελέγξει την πολιτική και την κοινωνική κατάπτωση
- ♪ να προστατεύσει τα ήθη

Χαρακτηριστικά του:

- ♪ μορφωμένος / ελληνική παιδεία / θεωρούσε ότι η ηθική κατάπτωση είναι αποτέλεσμα της διείσδυσης των ελληνικών συνηθειών.
- ♪ διακρίθηκε σε πολέμους
- ♪ είχε αναλάβει ανώτατα αξιώματα
- ♪ ήταν συντηρητικός
- ♪ έλαβε το αξίωμα του Τιμητή (184 πΧ)

Τιβέριος Γράκχος (δήμαρχος 133πΧ):

- ➔ ψήφισε τον αγροτικό νόμο:
 - απαγόρευση ιδιοκτησίας μεγαλύτερης από 500 πλέθρα
 - αναδιανομή δημόσιας γης στους ακτήμονες (30 πλέθρα σε κάθε πολίτη που δεν είχε γη
- ➔ πρότεινε να δοθεί θησαυρός της Περγάμου στους ακτήμονες, για να αγοράσουν εργαλεία και να καλλιεργήσουν τη γη τους.

Ωστόσο:

- α)** οι συγκλητικοί αντέδρασαν και έστρεψαν το λαό εναντίον του
- β)** δολοφονήθηκε και ο νόμος δεν εφαρμόστηκε

Γάιος Γράκχος (δήμαρχος 123πΧ):

- ➔ στόχος ο περιορισμός των αυθαιρεσιών των Συγκλητικών και προσπάθεια να συνεχίσει το μεταρρυθμιστικό έργο του αδελφού του

Ενέργειες:

- i. Εφάρμοσε τον αγροτικό νόμο του Τιβερίου (σκοπός η βελτίωση της θέσης των ακτημόνων)
- ii. Ίδρυσε αποικίες στην Ιταλία και εγκατέστησε ακτήμονες
- iii. Καθιέρωσε τη διανομή σιταριού στους φτωχούς της Ρώμης
- iv. Μείωσε τα χρόνια στράτευσης και αύξησε το μισθό των στρατιωτών
- v. Συγκρότησε δικαστήρια από ιππείς για να δικάζουν συγκλητικούς για καταχρήσεις
- vi. Εμπόδισε τη δυνατότητα επιλογής συγκλητικών επαρχιών

Ωστόσο:

- α)** οι συγκλητικοί αντέδρασαν και έστρεψαν το λαό εναντίον του
- β)** η εξέγερση που οργάνωσε κατά των συγκλητικών απέτυχε
- γ)** για να αποφύγει την ατίμωση ζήτησε από έναν δούλο του να τον θανατώσει

History 10th Class

Στόχοι μεταρρυθμίσεων (κυρίως των αδερφών Γράκχων):

- ✗ έλεγχος κοινωνικής ανισότητας
- ✗ αποκατάσταση ακτημόνων
- ✗ αποδυνάμωση συγκλητικών

Ωστόσο:

- α) η κατάσταση δεν ευνόησε τις αλλαγές
- β) το έργο των Γράκχων απέτυχε
- γ) μια μικρή κοινωνική ομάδα ευνοήθηκε από τα μέτρα

VI. Η ΡΩΜΑΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ: Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ (27πΧ – 14μΧ)

Η ισχυροποίηση της κεντρικής εξουσίας

Ενέργειες του Οκταβιανού:

- ▶ **απέριψε** το αξίωμα του δικτάτορα
- ▶ **αποδέχτηκε** από τη σύγκλητο και το λαό όλα τα άλλα αξιώματα και τις εξουσίες (ύπατος, ανθύπατος, δήμαρχος, ιμπεράτορας, πρώτος πολίτης → **princeps**, μέγας αρχιερέας → **pontifex maximus**)
- ▶ **θέσπισε** το συμβούλιο του αυτοκράτορα (συμβουλευτικό σώμα στην άσκηση εξουσίας)
- ▶ **ακολούθησε** συμβιβαστική τακτική στην κατανομή της εξουσίας

Διοικητικά μέτρα του Οκταβιανού:

- ▶ υψηλή εποπτεία διοίκησης του κράτους, της εξωτερικής πολιτικής και των στρατιωτικών ζητημάτων από τον ίδιο
- ▶ ανάθεση της διαχείρισης των επιμέρους θεμάτων σε άνδρες από τους στρατιωτικούς και τους ιππείς βάσει τριών αυστηρών προϋποθέσεων:
 - ηθική ακεραιότητα
 - εκπλήρωση στρατιωτικής υπηρεσίας
 - μεγάλη περιουσία
- ▶ διορισμός των διοικητών των επαρχιών από κοινού με τη σύγκλητο (οι στρατιωτικοί διοικητές διορίζονταν από τον ίδιο, ενώ οι ανθύπατοι από τη σύγκλητο)
- ▶ δημιουργία αυτοκρατορικής υπαλληλίας → ολόκληρης τάξης διοικητικών αξιωματούχων – υπαλλήλων για την άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας
- ▶ αναγέννηση της γεωργίας με σειρά μέτρων και προσπάθεια επαναφοράς των παλαιών αυστηρών ηθών
- ▶ εξωραϊσμός της Ρώμης, κατασκευή λαμπρών οικοδομημάτων

Συμπέρασμα: συγκέντρωση σχεδόν όλων των εξουσιών στον Οκταβιανό → κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος χωρίς καμία αντίδραση

History 10th Class

Το πολίτευμα και οι στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις

- ♣ Το πολίτευμα του Αυγούστου ονομάστηκε « **Ηγεμονία** » (**Principatus** <princeps>). Στήριγμα του ήταν ο στρατός, ο οποίος εγκαταστάθηκε σε μόνιμες στρατιωτικές βάσεις που βρίσκονταν σε καίριες θέσεις των συνόρων.
- ♣ Στη Ρώμη παρέμεινε φρουρά 9.000 ανδρών → « **πραιτωριανοί** ». Αυτοί αρχικά ήταν πιστοί στον αυτοκράτορα, αργότερα όμως είχαν την δυνατότητα να εκθρονίζουν αυτοκράτορες.
- ♣ Η αριθμητική δύναμη του στρατού δεν ήταν αρκετή για τη φύλαξη των συνόρων.

- ✈ Στο πολίτευμα του Αυγούστου σημαντική εξουσία είχε και η Σύγκλητος, κι έτσι υπήρχε μια δυαρχία, χωρίς αυστηρό καθορισμό των αρμοδιοτήτων, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προστριβές.
- ✈ Στο ζήτημα της διαδοχής, αρχικά επικρατούσε η θέληση του αυτοκράτορα όσο ζούσε, αλλά ο ρόλος της Συγκλήτου ήταν σημαντικός στην επικύρωση της εκλογής του νέου αυτοκράτορα.

Η διαφορά του ρωμαϊκού αυτοκρατ. θεσμού από αυτό των ελληνιστικών βασιλείων είναι φανερή.

VI. Η ΡΩΜΑΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ: ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ (14 – 193μΧ)

Στο ρωμαϊκό κράτος κυβέρνησαν **3 δυναστείες** με κριτήρια διακρίσεων:

α) συγγενικοί δεσμοί μεταξύ των αυτοκρατόρων και β) τόπος καταγωγής

- ➔ Οι αυτοκράτορες της 1^{ης} δυναστείας, της **Ιουλιο-κλαυδιανής (14-68μΧ)**, συνδέονταν με δεσμούς αίματος και κατάγονταν από τη Ρώμη.
- ➔ Οι αυτοκράτορες της 2^{ης} δυναστείας, οι **Φλάβιοι (69-96μΧ)** κατάγονταν από ιταλικές πόλεις και ονομάζονταν « **αστοί** ».
- ➔ Οι αυτοκράτορες της 3^{ης} δυναστείας, οι **Αντωνίνοι (96-192μΧ)** κατάγονταν από επαρχίες και συνέβαλαν στην ανάπτυξη τους.

Η διοίκηση και το δίκαιο

Οι διάδοχοι του Αυγούστου ενίσχυσαν το διοικητικό συγκεντρωτισμό παρά τις αντιδράσεις της Συγκλήτου. Η Ρώμη χάνει τα πρωτεία στο διοικητικό τομέα λόγω:

- Αύξησης αριθμού των επαρχιακών αξιωματούχων που γίνονται μέλη της συγκλήτου
- Παραχώρησης δικαιώματος του Ρωμαίου πολίτη σε πολλούς κατοίκους των επαρχιών
- Ανακήρυξης αυτοκρατόρων από τις επαρχίες

Στις επαρχίες η ρωμαϊκή διοίκηση γίνεται αποδεκτή λόγω:

- Δημιουργίας αποικιών και εγκατάστασης Ρωμαίων στρατιωτών σε ημιβάρβαρες περιοχές
- Παραχώρησης δικαιώματος Ρωμαίου πολίτη σε όλους τους ελεύθερους κατοίκους της Αυτοκρατορίας που γενικεύτηκε με το **διάταγμα του Καρακάλλα (212μΧ)**.

History 10th Class

2^{ος} αι. μΧ: Σε όλες τις επαρχίες επικράτησαν άνεση και ευημερία, λόγω:

- ♪ Οργάνωσης της αυτοκρατορίας
 - ♪ Ισχυρού αμυντικού συστήματος
 - ♪ Διευρυμένου οδικού δικτύου που διευκόλυνε τις μετακινήσεις
- ☛ Οι Ρωμαίοι σταμάτησαν τους πολέμους και οι όποιες διαμάχες για την ανάδειξη των αυτοκρατόρων περιορίστηκαν στην Ιταλία. Έτσι, επικράτησε η «**ρωμαϊκή ειρήνη**» (**Pax Romana**).
 - ☛ Οι αυτοκρατορικές αποφάσεις έκανε το δίκαιο της Δωδεκαθέλτου πολύπλοκο και δημιούργησε την ανάγκη ερμηνειών, τις οποίες ανέλαβαν οι νομοδιδάσκαλοι (Σάλβιος, Ιουλιανός, Γάιος).

VII. Η ΥΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ: Ο ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Οι διοικητικές αλλαγές

Διοκλητιανός → αυτοκράτορας το 284μΧ
επαναφορά της τάξης στο ρωμαϊκό κράτος
τολμηρές διοικητικές αλλαγές

► Διάρθρωση κράτους για άμεση επέμβαση του στρατού και καλύτερη φύλαξη των συνόρων:

- α) διοίκηση του ανατολικού τμήματος της αυτοκρατορίας από τον ίδιο
- β) διοίκηση του δυτικού τμήματος από τον Μαξιμιανό

Οι δυο αυτοκράτορες πλαισιώθηκαν από έναν συνάρχοντα ο καθένας (Καίσαρες):

- Ο Διοκλητιανός από τον Γαλέριο
- Ο Μαξιμιανός από τον Κωνσταντίο το Χλωρό

♦ Σύστημα διοίκησης: « **Τετραρχία** », που:

- ο Προέκυψε από τη συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι ένα πρόσωπο δεν επαρκεί για τη διοίκηση του τεράστιου ρωμαϊκού κράτους.
- ο Πέτυχε να διατηρήσει την ακεραιότητα της αυτοκρατορίας.

Η αλλαγή στη μορφή του πολιτεύματος

ΘΕΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ

- Φορούσε διάδημα και πορφύρα στις εμφανίσεις του
- Επέβαλλε την προσκύνηση και την προσφώνηση Ζεύς → απαίτηση να λατρεύεται ως θεός

Η συγκέντρωση όλων των εξουσιών σ' ένα πρόσωπο μετέτρεψε το καθεστώς της **Ηγεμονίας (Principatus)** σε **Απόλυτη Μοναρχία (Dominatus)**.

History 10th Class

VII. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ – ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Η δημιουργία του χριστιανικού ρωμαϊκού κράτους

Κωνσταντίνος:

- 1) Νίκησε το Μαξέντιο κοντά στη Ρώμη (312 μΧ)
- 2) Συνεννοήθηκε με το Λικίνιο στο Μιλάνο να διοικήσουν την αυτοκρατορία (313 μΧ)
- 3) Νίκησε και σκότωσε το Λικίνιο (324μΧ)

Ως μονοκράτορας ενίσχυσε την απολυταρχική κεντρική εξουσία:

- 1) Ο αυτοκράτορας ήταν απρόσιτος από τη σύγκλητο και το λαό.
- 2) Περιβαλλόταν από ανακτορικούς υπαλλήλους και ανακτορικό συμβούλιο με συμβουλευτική καθαρά εξουσία, με επιθυμία του αυτοκράτορα.
- 3) Η σύγκλητος έμεινε τιμητικό σώμα χωρίς αρμοδιότητες.
- 4) Διατήρησε τον ειδωλολατρικό τίτλο του « Μεγίστου Αρχιερέως », αλλά υποστήριξε το Χριστιανισμό

Με το Διάταγμα των Μεδιολάνων (313μΧ) που υπέγραψαν ο Κωνσταντίνος και ο Λικίνιος, κατοχύρωσαν την ελεύθερη επιλογή θρησκείας στα εδάφη της Αυτοκρατορίας (Διάταγμα της ανεξιθρησκίας)

Ενθάρρυνση του Χριστιανισμού από τον Κωνσταντίνο:

- 1) Υιοθέτησε ως σύμβολο το χριστόγραμμα στις ασπίδες και στη σημαία.
- 2) Προστάτεψε το Χριστιανισμό από τις αιρέσεις καθιερώνοντας τις Οικουμενικές Συνόδους
- 3) Οικοδόμησε πολλούς χριστιανικούς ναούς
- 4) Βαφτίστηκε χριστιανός λίγο πριν από το θάνατό του

Η ίδρυση της Κωνσταντινούπολης

Η ίδρυση της πόλης συνδέεται με:

- ▶ την ισχυροποίηση της αυτοκρατορικής εξουσίας
- ▶ τον εκχριστιανισμό της αυτοκρατορίας
- ▶ την αντιμετώπιση των προβλημάτων από τις βαρβαρικές επιδρομές

Η νέα πρωτεύουσα έχει:

- ▶ προνομιακή θέση για καλύτερη άμυνα και οικονομική ανάπτυξη
- ▶ γειτνίαση με τις ανατολικές περιοχές όπου κατοικούσαν Έλληνες και χριστιανοί

Βάσεις της νέας αυτοκρατορίας:

- ▶ Η ρωμαϊκή πολιτική παράδοση
- ▶ Η χριστιανική πίστη
- ▶ Η ελληνική πολιτιστική κληρονομιά.

History 10th Class

VII. Η ΎΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ: Ο ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΡΩΜΑΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

➔ Με τη μεταφορά της πρωτεύουσας στην Ανατολή, η Αυτοκρατορία μετεξελίχθηκε κάτω από την επίδραση:

- α. της ρωμαϊκής πολιτικής παράδοσης
- β. της χριστιανικής πίστης
- γ. του ελληνικού πολιτισμού

Παράγοντες εξελληνισμού του ανατολικού τμήματος:

- α) πληθυσμιακή υπεροχή του ελληνικού στοιχείου στην Ανατολή
- β) αναβίωση της πολιτιστικής παράδοσης των ελληνιστικών χρόνων
- γ) διαίρεση της αυτοκρατορίας σε ανατολική / δυτική
- δ) πρωταγωνιστικός ρόλος της Κωνσταντινούπολης

➔ Καλλιέργεια της **ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης**, της **ρητορείας** και της **ελληνικής παιδείας** στην Ανατολή. Ο Ιουλιανός, δάσκαλοι και ιεράρχες ήταν γνωστές της ελληνικής παιδείας.

➔ Ο οριστικός χωρισμός της Αυτοκρατορίας έγινε από τον **Μ. Θεοδοόσιο (395μΧ)**, ο οποίος έδωσε το ανατολικό τμήμα στον Αρκάδιο και το δυτικό στον Ονώριο. Ορισμένοι θεωρούν το έτος ως συμβατικό όριο έναρξης της Βυζαντινής Ιστορίας.

➔ Μετά το θάνατο του Θεοδοσίου το ανατολικό τμήμα κινδύνεψε να εκγερμανιστεί από τους Γότθους. Αργότερα, μετά την αντίδραση, το κράτος έγινε Βυζαντινή Αυτοκρατορία.

➔ Στην Κωνσταντινούπολη ο Θεοδοσίος Β' ίδρυσε το **Πανδιδακτήριο (425μΧ)**, στο οποίο κυριαρχούσε η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και φιλολογίας, σε σύγκριση με τη λατινική, που διδασκόταν λιγότερο.

VII. Η ΎΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ: ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΡΩΜΑΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Το τέλος του Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους

➔ Από τα μέσα του 5^{ου} αιώνα, η Ιταλία ήταν σε κατάσταση αναταραχής: η κρατική μηχανή είχε αποδιοργανωθεί και τη στρατιωτική ηγεσία είχαν στα χέρια τους οι Γερμανοί μισθοφόροι.

➔ Το **476μΧ.** ο **Οδόακρος**, ηγεμόνας του γερμανικού φύλου των Ερούλων, προχώρησε στην καθαίρεση του τότε αυτοκράτορα Ρωμύλου και με την έγκριση του αυτοκράτορα Ζήγωνα κυβέρνησε στη Δύση με τον τίτλο του πατρικίου.

➔ Το 476μΧ. θεωρείται το τέλος του Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους και συγχρόνως η συμβατική **αρχή του Μεσαίωνα** στη Δύση.

History 10th Class

VII. Η ΥΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ: Η ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ

- ▶ Στο εσωτερικό, με την πολιτική του Ιουστινιανού, η Αυτοκρατορία άρχισε να αποκτά τη **βυζαντινή** της **φυσιογνωμία**.
- ▶ Στόχος της εσωτερικής πολιτικής του Ιουστινιανού: η ένωση των υπηκόων με συνδεδετικά στοιχεία από τον ελληνικό πολιτισμό και τη χριστιανική πίστη → **Ελληνοχριστιανική οικουμένη**

Κύρια σημεία της εσωτερικής πολιτικής του Ιουστινιανού:

- ✗ Η ισχυροποίηση της απόλυτης μοναρχίας:
 - Με την καταβολή της «Στάσης του Νίκα» ενισχύθηκε η δύναμη του αυτοκράτορα και προβλήθηκε η ιδέα ότι κυβερνά ως εκλεκτός του Θεού για το καλό των υπηκόων του.
- ✗ Επιβολή μιας θρησκείας και ενός δόγματος:
 - Κατάργηση της αρχαίας ειδωλολατρικής θρησκείας
 - Κλείσιμο της **νεοπλατωνικής σχολής των Αθηνών (529μΧ)** και δήμευση της περιουσίας της
 - Εξόντωση των θρησκευτικών μειονοτήτων, πλην των Εβραίων.
 - Ενθάρρυνση του ιεραποστολικού έργου (Καύκασο, Νουβία, Σαχάρα, Δούναβη)
 - Οικοδόμηση της Αγίας Σοφίας
- ✗ Η συστηματική κωδικοποίηση του Δικαίου
 - Αποτέλεσε το **Corpus juris civilis** (αστικό δίκαιο), το οποίο επηρέασε τη νεότερη νομοθεσία στην Ευρώπη.
 - Ενώ έως τότε η νομοθεσία γραφόταν στα λατινικά, ο Ιουστινιανός χρησιμοποίησε τα ελληνικά που ήταν κατανοητή γλώσσα στο λαό.
- ✗ Η θεμελίωση νέου διοικητικού συστήματος
 - Παραχώρηση πολιτικής εξουσίας σε στρατιωτικούς διοικητές ευάλωτων περιοχών σε εχθρικές επιθέσεις
 - Προσπάθεια περιορισμού των «δυνατών», δηλαδή των μεγαλοκτηματιών, με σειρά νόμων

Νομοθετικό έργο Ιουστινιανού

Ιουστινιάνειος κώδικας (529 και 534) - Σε λατινική γλώσσα
Πανδέκτης (533) - Σε λατινική γλώσσα
Εισηγήσεις (533) - Σε λατινική γλώσσα
Νεαρές (μετά το 534) - Σε ελληνική γλώσσα

—good luck—